

2019-08-28

Mord i Vallarum?

Jag känner till 2 från 1800-talet eller ett möjligen tidigt 1900-tal

Jag berättar litet kort och det är säkert många som känner till det bättre.

Tattardådet

Ett av dem tilldrar sig på Vallarums värn och vad min mor berättat bodde en f.d bleckplåtslagare Nils Larsson Hurtig i ett hus som senare kom att ägas under min tid av Alfred Olsson. (Söner Malte och Agne Olsson) Invid hans hus låg en gård där en inblandad Per Persson Svärd bodde.

Den 18 febr 1882 fick plåtslagaren Nils Larsson Hurtig besök av ett riktigt följe med 2 vagnslass tattare, med den fruktade Svart Petter och Anders Magnusson Fredriksson med fästekvinnor och barn. Hurtig var en på bygden illa sedd person med lömskt och fränstötande utseende Bönderna skyndade till fjärdingsman och länsman och bad att de otrevliga personerna skulle avhysas från orten. När de inte fick något gehör tog de saken i egna händer och 6 byamän trängde de sig in i Hurtigs hus under den mörka dygnstiden. Det blev ett våldsamt gräl med skrik och gråt. Tattarna högg vilt omkring sig med dolkar. Svärd blev så illa skadad. Han fick 15 hugg varav ett dödligt i lungan. Han att han avlider på platsen. En annan bonde, Anders Mårtensson Lund får en pulsåder avskuren och drabbas av förlamning i armen resten av livet. En tredje blir kastad i brunn och räddas av snälla grannar.

När morgonen gryr hade de manliga tattarna dragit sin kos och fjärdingsman och länsman får nöja sig med att gripa plåtslagaren, som inmanas i arrest. Han begärs häktad, men domaren vill inte häkta honom. Däremot ville nämnden det och det blir ett s.k nämndemansbeslut att han skulle häktas. Händelsen blev en utdragen historia. De båda gärningsmännen höll sig undan länge. Det skrevs om det i tidningar allt från Mellersta Skåne till Värnamo Tidning. Enda sättet att söka dem var genom efterlysning i Polisunderrättelse, som varj polis och fjärdingsman hade en skyldighet att läsa. Svarte Petter eller Fredrik Pettersson Karlsson född 1851 greps efter flera år i Engelholm (ja det hette så) och fördes till häktet i Ystad för att rannsakas inför Färs Häradsrätt. Det var många besökare som ville övervara den uppseendeväckande rannsakingen. Har för mig att han dömdes för dråp mot sitt nekande

Kumpanen Anders Magnusson Fredriksson vet jag inte om han någonsin kom att ställas inför rätta. Den som vill veta mer om händelsen kan googla "Tattardådet i Wallarum). Vore intressant om någon på plats är "historienörd" och kan forska mer om sake

2019-08-04

Syremöllan som namnet antyder En gång en skvaltkvarn. Förmodligen fanns den innan storskiftet på 1830-talet. Min far har sagt att on man tittar på taksparrarna i bostadshuset finns det märken efter brand. Under 1900-talets början har tillbyggnader gjorts. Köket på ena sidan och det oeldade rummet på andra fanns inte. Således bestod boningshuset av bara 2 rum. Ett på vardera sidan om bakugnen, Min mor som är född på gården visste inte var kvarnen legat. Förmodligen hade den slagits ut när holländaren byggdes vid Vallingsdal. Det finns rester av en kvarndamm mellan vägbron och asken. När jag var barn fanns en antydning till dämme vid asken. Det fanns ett annat dämme men det är gjort senare och har med brandberedskap att göra Möllefallet är förstört genom att stora stenar vräcks ned i forsen. Varför Ja kanske för att få tyst på den Stallet har tillkommit under morfars tid Köket är tillbyggt när jag var liten Likaså har marken fyllts ut mellan huset och bäcken. Tar man bort panelen kan man hitta blindfönster som vetter ut mot vägen. Jord har också köpts till och låg på andra sidan vägen. Det är väl i stort vad jag vet om gården

Min mor har berättat att gården låg inom den s.k verkamilen och skog fick bara huggas för husbehov. Överträdelse bestraffades och under min mors barndom fick hon höra att lång tillbaka tidigt på morgnarna kom gåendes längs vägen förbi Syremöllan på väg mot Ilstorp för att fortsätta till Kristinehof för att få pisk för sina försyndelser.

I slutet av 1890-talet köpte min morfar Ola Nilsson gården. Han hade varit till Amerika liksom männen i de 2 husen som ligger längs vägen. En hette Nils Mårtensson och bodde i det hus som senare ägdes av Gunnar Nilsson. Ovanför honom bodde Nils "Speleman" vars gård senare kom att ägas av Magnus (bryggare) Nilsson?. Spelemannen hade i ett uthus en motorcykel av märket Indian från 1920-talet. En svensk var inblandad i tillverkningen.

Vad min morfar gjorde i Amerika utöver att han var bonddräng och järnvägsarbetare i Minnesota och South Dakota Han var 17-åring 1887. och reste med andra som han kände. Hade papper på fickan från prästen i Sillaröd att han var en ärlig och redbar person. Biljetten från Göteborg kostade 50 kr. Att vara bonddräng i Amerika hos en svensk bonde var inte bättre än att vara dräng i Sverige. Efter drygt 10 år var han tillbaka i Sverige. Köpte gården Syremöllan för 5000 kr. Betalade punktligt av, enligt en lånehandling från Färs Härads sparbank ca 250 kr per år.

Min mormor brukade säga att han varit i Chisago. Mina äldre systrar och kusiner rättade henne och sa att det hetter Chicago Mormor "Ja det kan vara så men han sade alltid Chisago. Så kommer Wilhelm Moberg med sitt stora in- och utvandrarepos. Var hamnar nybyggarna. Just det i Chisago, men då är mormor sedan länge borta

Omkring 1900 gifter Ola sig med sin kusin Anna från Ilstorp. 1902 är hon med barn och som förstföderska föder hon en dotter, som kommer att kristnas under namnet Anna. Bara några dagar efter födelsen dör modern i barnsäng. Ola står där nu ensam med ett spädbarn och skall dessutom sköta gården. Förmodligen får han en del hjälp av grannar som Ida Dahlin. Han vet inget om hur man skall ta hand om små barn.

Det blir vinter och vår och han befinner sig bakom Vendels hus senare ägt av Linea Svensson och hennes föräldrar och vid brydestugan på backen sysselsatt med stenbrytning. När han tittar upp ser han en person komma gående längs vägen emot honom på långt håll. Det är en ensam kvinna som kommer.

Hon heter Anna Mårtensdotter Mosell. Ca 30 år gammal och på väg att bli "gammeljänta" Hon är på väg till sin syster Bengta och svågern urmakaren och förre soldaten Ola Granberg i Önnköping Hon kommer från ett torp som ägs av hennes bror Anders som låg på andra sidan Vallarums värn vid Gösta Nilssons gård. Namnet Mosell antyder att hon kan ha haft en bättre bakgrund, men det vet hon inget om Hon är backstugebarn från Härderup. Sladdbarn i en syskonskara på 3 och pappan var skomakare. Huset finns inte längre, bara hörnstenarna, som finns en bit in i skogen vid dansbanan

Hon hade varit anställd, som piga på Övedskloster och i unga år blivit rådd med barn med en bättre ställd bondson från Östra Kärrstorp. Sonen accepterade henne, men hans familj var emot. Barnet dog och gud givde att hon inte låg ihjäl det.

När hon kommer närmare söker sig Ola ut mot vägen. Varför kan man fråga sig, men det var väl inte var dag någon kom vandrande och en pratstund med ett stiltigt kjoltyg för en ensam man kunde kanske pigga upp. Enligt Anna kom de i samspråk och Ola beskriver hur eländigt han har det. Kort efter det att hon återvänt från Önnköping blir hon hushållerska på gården och när änkemansåret gått ut gifter de sig och får 3 gemensamma barn Edit född 1905 Nelly född 1907 och Elin 1910.

1930 överlåter Ola gården till sin dotter och svärson Edit och Malte Andersson, och flyttar till Vollsjö där han dör 1940. Mormor lever till 1961. Edit och Malte får 3 barn Gudrun 1931, Margit 1933 och jag Göte sladdbarn 1939. Någon gång på 1970-talet säljs byggnaderna till Ylva och Lennart Malmberg för 35 tusen kr. Det finns kanske en del att säga om överlåtelsen

2019-08-18

Någon egentlig osämja mellan bönder i Vallarum tillhörde det ovanliga vad jag vet. Sorgligt nog drabbade det min far. Ovanför Syremöllan hade Ville och Hulda Holm sin gård. De var i ungefär samma ålder som mina föräldrar De hade många barn ungefär i min ålder

Far och Ville hjälpte varandra i skördetid. Något år efter kriget var far hos Ville och hjälpte till med tröskning Varför Ville angrep honom genom att skälla ut honom på grund av att fars svåger i Långaröd fått en remonthäst var obegripligt. Kanske var det ett stort avbräck för Ville att han inte fick den häst han behövde och som gick till någon annan mindre behövande. (Remonthästar, som krigsmakten inte längre hade användning för efter kriget och lämnades ut till bönder med rätt att bruka dem och att de skulle skötas som en egen häst. De kunde återkallas till krigstjänst om det behövdes)

I vredesmod satte far tjugan i stacken och tillsammans med Agne Jönsson lämnade de gården. Far förlät aldrig Ville utan osämjan varade livet ut. Det drabbade inte bara männen utan hela familjerna och utan att det fanns någon osämja blev det en skiljevägg mellan oss barn. Villes och Huldans barn var sympatiska och Ingalill gick i min klass.

Ett annat allvarigare bråk uppstod mellan Malte Lundgren och grannen August Håkansson, som hade gården på andra sidan Vallarumsvägen. Senare ägt av Oskar Andersson

Upprinnelsen och en av anledningarna till bråket var att Lundgren hade duvor. De flög över till Hågenas och pickade och sket på det halmtäckta taket på den kringbyggda gården. Hågenas bestod inte bara av August som var gift utan även av 3 syskon, Emma, Karl och en jag inte nu minns namnet på.

Hågenas hämnades genom att skjuta några av duvorna och lade dem i Lundgrens mjölkkan. Fanns inga bevis, men måttet var nu rågat.

Så hände det sig någon gång i mitten på 1930-talet Lundgren var på en åker som gränsade till Hågenas. På Andra sidan stengårdsgården höll August på med något jordbruksarbete. Skitorden haglade över gårdsgården och plötsligt kan inte Lundgren styra sig längre utan hoppar över och ger sig på den äldre August Om var som sina syskon var han inte särskilt storväxt. Lundgren däremot var något av en kraftkarl. Han var bördig från Landskrona och kanske varit med om ett och annat slagsmål i sin ungdom. Han ansågs hetlevrad

Vad som hände där ute på åkern är för mig obekant utöver att August hade kniv och stack Lundgren i bröstet med en lungpunkt som följd. Skadan var livshotande och hur han tog sig hem vet jag inte. Detta är långt innan telefoner blir en allmän egendom. Transporter sker med häst och vagn, men det är möjligt att Assar borta vid Hammarlunds smedja startat sin taxirörelse.

En som underrättas är lärare Nils Persson. Han har tagit på sig rollen som byansvarig. Han uppåddar ett antal bönder och på något sätt får de tag på August. Det är eftermiddag och de befinner sig vid utfarten från gården till den allmänna vägen. Edvin Jönsson, som ännu inte blivit fjärdingsman utan arbetar på mejeriet kommer åkande på sin motorcykel med sidovagn. Som en stålfjäder flyger han av

motorcykeln och med batong slår August sönder och samman. Den nervöse läraren far runt bland männen och ropar " Det är nog Det är nog"

August anhölls och häktades. Under tiden han sitter på fängelset i Ystad gör han en anmälan mot Jönsson. Bl.a. att han fått ett öga så svårt skadat att han förlorat delar av synen på det.

Han döms till något år

Nu är det dags för magister Persson att göra en ny insats och han sätter ihop en skrivelse till Jönsson försvar och får några bönder att skriva på att August är en bråkstake och förtjänar det han råkat ut för. Augusts anmälan rinner ut i sanden.

När jag gick i skolan var Hågenas det bästa stället att sälja majblommor. August hade flyttat därifrån till ett hus invid syfabriken och de tre andra syskonen drev det. Gårdsplanen dominerades av den ilska och skällande bandhunden vid köksdörren Den var jag rädd för. Den såg ut som en rottweiler. Jag gick inte när den.

Jag vill inte vränga lag, men nog borde väl August ha haft rätt till självförsvar. Det han hade till förfogande var kniven. Ett farligt vapen, men vad hade han råkat ut för om han inte hade försvarat sig. Advokat var nog inte att tänka vid rättegång. utan fattigt folk fick försvara sig bäst de kunde

Jag skall inte uppehålla Er med att berätta hur det går för Lundgrens, men när Edvin Jönsson, som nu blivit bygdens fjärdingsman, fyller 50 år tillhör syskonen Håkansson gratulanterna.

Beträffande Holms så kommer de att trots armodet att få det hyggeligt. När barnbarnet Ulf Holm kommer in i riksdagen för några år sedan skickar jag ett mail till honom och skriver att Hulda och Ville skulle ha varit mycket stolta när deras barnbarn kommit in i riksdagen. Han svarar att han inte vet så mycket om Vallarum, men han skall prata med sin pappa Åke

Snipp snapp snut, såvar sagan slut.

I boken från 1944, Gods och Gårdar, kan man titta på berörda gårdar

-
-

Göte Andersson

15 augusti 2019

Blir jag plågsam så säg till, men jag känner för att skriva något om alla de utflykter vi gjorde under de 6 år jag gick i Vallarums skola. Vi var till alla städer runt den skånska kusten. Till en del finansierades det genom försäljning av skoltidningar och majblommeförsäljning. En skol soaré gav väl också några kronor, men var resten av pengarna kom från vet jag inte. Mestadels var det med buss, men också med tåg till Ystad.

Mest minns jag nog en cykeltur till Brösarps Backar. Magister Nils Persson var i övermåttan intresserad av sport och när ett av Sveriges stora cykellopp skulle avslutas i Ystad vill han inte gå miste om det. Det var 1950 och jag hade just börjat i 5:e klass i storskolan när det en höstdag begav sig.

Alla fick ställa upp sig i en cykelkaravan med 5:e klassens flickor först. Därefter 6: och 7:e. Sedan kom 5:e klassens pojkar och efter dem 6:e och 7:e. Sist fick Stig Aspegren åka. Han ansågs stabil och var nästan lika lång som Nils, som åkte först.

För att hålla koll på vad som hände bakom honom skickade han ett budskap bakåt: " Är alla med?". När det kom till Stig skulle han vända på det och skicka framåt "Alla med"

I I Andrarum tog vi en gammal väg och åkte förbi Kristinehovs slott och stannade i Alunbruket där vi cyklade på slagghögarna och några djärva kröp genom pysslingahålan.

Färden fortsatte och vid Brösarps kyrka stannade vi för att titta på en gravsten, som är mer en minnessten, över Hanna Johansdotter År 1889 hade hon brutalt blivit mördad i Yngsjö. Vi ryste när vi läste texten Hanna Johansd Mördad av sin man Per Nilsson och hans moder i Yngsjö Den arma qvinnans böner och tårar rörde dem alls intet.

Så fortsatte färden mot backarna. Väl där togs ryggsäcken av. Smörmadarna och flaskan med mjölk eller saft togs fram i gröngräset. Madarna som var inslagna i brunt omslagspapper hade häftat ihop och var omöjliga att skilja på De väl tilltagna både i storlek och tjocklek och det kräves att man gapade stort för att bita av. Pålägget kunde vara hemgjord korv, ost eller sirap. Det sistnämnda var kladdigt men gott Detta tillhörde vardagen att ha smörgåsar med sig till skolan och där fick varje elev hålla reda på sin egen matsäck. Då hade ingen hört talas om skolbespisning.

Så fram åt eftermiddagen började det hända, som vi var där för. Det kom någon högtalarbil där någon vrålade att vi skulle hålla oss ur vägen. Tidnings- och ledarbilar och enl. Inger Persson kan vi också blivit filmade i en journalfilm.

I ett huj hade cyklisterna passerat på sin väg mot Ystad. Hette loppet sverigeloppet och startat i Haparanda. Jag minns inte.

Nu var det bara att bege sig hemåt. Ordningen i ledet var den samma. Det hade börjat mörkna och vi hade passerat Brösarp när Nils skickade iväg sin fråga När vi kommit till Eljaröd hade han inte fått något svar. Karavanen stoppades på en plan vid en lantmannaaffär. Nils for bakåt för att kolla varför han inte fick något svar. Jodå alla var med utom den siste Stig Aspegren, som ingen viste vart han tagit vägen. Han kunde ju omöjligt kört om alla och åkt i förväg. Nils blev uppjagad och lyckades få tag i en motorcyklist, som körde mot Fågelftofta? för att leta efter honom. Kunde han ha missat att svänga av mot Eljaröd Själv for han till baka mot Brösarp för att om möjligt hitta Stig. Vi stod där i och väntade.

En flicka, som hette Tuttan Henningsson ringde sin mamma, som var växeltelofonist i Vallarum, från affären. Det stod inte på förrän alla i Vallarum viste vad som hänt.

Nils var i upplösningstillstånd och vågade sig inte ut på vägen igen med barnen. Han ringde sin fru Hildur och bad henne att hon skulle kontakta Birger Smed så att han kunde hämta cyklarna med lastbil. Hon skulle också kontakta de som hade bilar i Vallarum för att hjälpa till att köra hem barnen. Dessutom skulle hon bege sig upp till Stigs morföräldrar som bodde en bit från vägen just där backen mot Hemmenköp börjar.

Så blev det och vi var tillbaka på skolgården någon gång vid 21-tiden. Där nåddes vi av det glada budskapet att Stig var tillrätta. När Hildur kommer in på gårdsplanen ser hon Stig, som sitter vid köksbordet och äter.

Vad hade då hänt. Jo Stig tyckte det gick för långsamt Han kände mycket väl till trakterna runt Eljaröd. När de passerade vägen mot Bertilstorp svängde han av och tog vägen över Ilstorp för att komma ut på Hemmenköpsvägen en bit bortom stora mossen och var hemma.

När skolan började dagen därpå kallades han fram till katedern och fick luta sig lätt framåt. Nils slog honom allt vad han orkade med rottingen tills han skrek av smärta.

Detta var på en tid då skolaga var tillåten liksom husagan. Det var inte aga Nils höll på med. Det var misshandel och det var inte första gången Nils misshandlade barn. Han gjorde mycket som var bra, men detta stör mitt minne av honom. Han kunde slå elever som inte sprang ärenden åt honom som han krävde.

Någon gång 1960- träffade jag Stig i Borås. Han arbetade inom textilindustrin. Han dog ung. Han var snäll och väl värd att minnas

Mina minnen från skoltiden är blandade .